

Stichting Bibliotheek van het Boekenvak¹

Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Jaarverslag 2015

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2015 van de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak. Ook in 2015 is door de Bijzondere Collecties weer goede voortgang gemaakt met de werkzaamheden om de boekhistorische collecties, waarvan onze collectie deel uitmaakt, te onderhouden, te actualiseren en aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. Dat betekent zowel zorgen dat de oudste en meest kwetsbare materialen bestand blijven tegen de tand des tijds, als de archieven op een zodanige wijze ordenen en beschrijven, dat ze online vindbaar zijn voor iedere geïnteresseerde wetenschapper, student, journalist, vakgenoot of particulier. En het betekent ook vooraan staan als er nieuw en relevant materiaal ter beschikking komt, want aan de geschiedenis van het boekenvak wordt elke dag verder geschreven.

Meer en meer gebeurt dit in overleg en in samenhang met andere erfgoedinstellingen; een ontwikkeling die wij alleen maar kunnen toejuichen. Veel dank zijn wij verschuldigd aan conservator dr. Menno Polak die zich, bijgestaan door een gedreven team van vrijwilligers en gastmedewerkers, met veel kennis, ervaring en doorzettingsvermogen al jarenlang voor onze collectie inzet. Ook een woord van dank aan hoofdconservator drs. Garrelt Verhoeven die, onder meer door het organiseren van spraakmakende tentoonstellingen, een groeiende publieke aandacht heeft weten te genereren voor de Bijzondere (en daarmee de boekhistorische) Collecties. Afgelopen jaar vertrok hij naar de Universiteitsbibliotheek van de KU Leuven. Een groot gemis voor zowel Bijzondere Collecties als voor ons. Wij wensen hem alle goeds in zijn nieuwe werkring.

Op de volgende pagina's geven wij u een beknopt overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen bij de boekhistorische collecties in 2015. Al deze activiteiten zijn regelmatig met ons besproken en waar nodig door ons bestuur gesteund. Dit gebeurt niet altijd zichtbaar, maar het belang is daar niet minder om. Daarom een laatste woord van dank aan het bestuur van de stichting, voor hun stille werk achter de schermen, en aan de vakvrienden die ons werk met hun jaarlijkse donatie ondersteunen. Samen zorgen zij ervoor dat de bijzondere en waardevolle geschiedenis van het Nederlandse boekenvak levend blijft.

Klaas de Boer, voorzitter

¹ De Bibliotheek van het Boekenvak maakt deel uit van de boekhistorische collecties van de Bibliotheek Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Acquisities

Jaarlijks verwerven de conservatoren van de Bijzondere Collecties nieuwe en waardevolle aanvullingen van de bestaande collecties, hetzij op eigen initiatief, hetzij aangedragen door organisaties of particulieren.

In 2015 zijn de volgende archieven en materialen verworven:

- Aanvulling op het archief van het Internationaal Literatuur Bureau
- Aanvulling op het archief van de International League of Antiquarian Booksellers
- Aanvulling op het archief van het antiquariaat A. Gerits & Son
- Materiaal voor de collectie prospectussen en personalia (van verschillende schenkers)
- Het archief van de boekhandel Nijhof & Lee, met het archief van de boekhandel Nijhof in Zutphen
- Het archief van de loonzetterij De Groot is aangeboden. Er is nog geen besluit over acceptatie.

Niet alle aangeboden archieven kunnen worden opgenomen. Soms doubleren zij met al aanwezig materiaal, soms zijn zij te onvolledig of onvoldoende relevant, en soms zijn zij beter op hun plaats bij een andere instelling; de conservator kan hierbij zo nodig bemiddelen.

Dezelfde overwegingen kunnen ook leiden tot het **deselecteren** van archieven of materialen. Dit gebeurt altijd in overleg met de Stichting. In 2015 zijn de volgende materialen uit de collectie genomen:

- Over de overdracht van uitgeverfondsen aan de KB (Hollandia, Contact, Servire, Bosch en Bottenburg, alsmede over een groot aantal bewijsexemplaren in de collectie Kelfkens) is met de KB overlegd. Het materiaal is inmiddels overgedragen.
- Het archief van drukkerij Jesse is geschoond. In het bijzonder is van de collectie dossiers van drukorders, 1970-1975 (19 meter!) alleen een aselechte steekproef bewaard.
- Het archief van de Paper Publications Society (die vroeger deel uitmaakte van de UB) is geschoond.
- Uit de collectie Willy Schermelé en de archieven Jesse van Breda zijn de boeken afgescheiden en, voor zover van toepassing, ter catalogisering aangeboden.
- Een deel van het archief Elsevier, dat niet aan het Stadsarchief is overgedragen, bleek niet voor blijvende bewaring in aanmerking te komen, en is afgestoten.

Dienstverlening, beschikbaarstelling en publicaties

In 2015 zijn de boekhistorische archieven weer op diverse manieren beschikbaar gesteld voor studie en publicaties:

- Zoals ieder jaar zijn complete archieven en collecties ter beschikking gesteld aan studenten van Lisa Kuitert, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, voor onderzoek in het kader van de opleiding boekwetenschap. In 2015 ging het om het archief van uitgeverij Reflex. Alle studenten werden intensief begeleid.

- Er is medewerking verleend aan de bijdrage van de hoogleraar boekwetenschap aan de tentoonstelling Out of the Box.

Naast dit alles worden vrijwel dagelijks per mail of telefoon vragen over de collecties beantwoord, of materiaal beschikbaar gesteld; dit laatste naast de reguliere beschikbaarstelling via de catalogus.

Onderhoud en beheer

De nadruk bij dit onderdeel ligt al enkele jaren op het **ontsluiten** van de bestaande collecties. Voor dit doel worden alle bestaande collecties opnieuw bekeken en systematisch geïnteriseerd; de inventarissen worden online gepubliceerd en daarmee toegankelijk gemaakt voor een breed publiek van onderzoekers, (cultuur)historici, pers en andere geïnteresseerden (al of niet afkomstig uit het boekenvak). Tijdens de inventarisatie worden de archieven zo nodig geschoond, opnieuw en duurzaam verpakt en geëtiketteerd teruggezet.

Van de volgende archieven is de inventarisatie in 2015 (zo goed als) afgerond:

- aanvulling van het archief van het Internationaal Literatuur Bureau
- archief van de uitgeverij Hollandia
- archief van de uitgeverij Wereldbibliotheek
- archief van de Vereniging van Muziekhandelaren en -uitgeverijen in Nederland
- archief van de uitgeverij Honig
- archief van de uitgeverij Reflex
- archief van de uitgeverij Van Breda
- aanvulling van het archief van de Centrale Raad van Vakbonden etc.
- archief van de uitgeverij Mets & Schilt
- archief van de boekhandel Broese
- archief van de boekbinderij Giltay
- archief van de drukkerij Van Rossen
- archief van de Vereniging van Vertegenwoordigers in het Uitgeverijbedrijf
- archief van de Uitgeverij Van Hoeve
- archief van S.H. de Roos
- antiquariaatscatalogi van de firma Van Rossum

De inventarisatie van de volgende archieven loopt:

- archief van de Uitgeverij Luchtmans
- archief van de Uitgeverij Brill
- collectie papiermonsters
- collectie promotiemateriaal CPNB
- archief van antiquariaat en veilinghuis Beijers
- archief van de KVB
- archief van de uitgeverij Dijkstra
- archief van de drukkerij Jesse
- ingekomen brieven van de bibliothecaris van de KVB, 1950-1970
- archief van de Paper Publications Society

De achterstand in de ontsluiting van de veilingcatalogi (oude en nieuwe acquisities sinds 2005) is weggewerkt. Eerder zijn al de Drukkersveilingcatalogi, de Papierveilingcatalogi, de Fondsveilingcatalogi en de Fondscatalogi ontsloten. De enige collectie boekhandelscatalogi die nog niet op deze wijze is ontsloten is die van de antiquariaatscatalogi.

Er is een boekhistorische collectiebeschrijving gepubliceerd van het archief van de uitgeverij Stenfert Kroese.

Alle ontsloten archieven en collecties zijn tevens verpakt in zuurvrije omslagen en dozen.

Erfgoed

Net als veel andere landelijke instellingen voor papieren erfgoed nemen ook de Bijzondere Collecties deel aan Metamorfoze, een nationaal programma voor behoud van papieren erfgoed dat wordt gefinancierd door het ministerie van OCW. Het programma bindt de strijd aan met allerlei vormen van papierverval als verzuring, inktvraat en kopervraat. Het gaat hierbij in eerste instantie dus om oude en kwetsbare materialen. Metamorfoze is een meerjarenprogramma, waarvoor per instelling verschillende projecten kunnen worden ingediend. De Koninklijke Bibliotheek coördineert het programma.

In het kader van Metamorfoze laat Bijzondere Collecties een aantal van de meest kwetsbare onderdelen van de boekhistorische collecties digitaliseren. Het gaat hierbij om het digitaliseren van het materiaal zelf, en dus niet om de beschrijvingen ten behoeve van de ontsluiting, zoals hierboven beschreven. Beide programma's sluiten overigens wel goed op elkaar aan; tijdens de inventarisaties wordt bekeken welke materialen voor digitalisering in aanmerking komen.

In 2015 werden ten behoeve van dit programma de volgende activiteiten ondernomen:

- De digitalisering van de collectie veilingcatalogi 1801-1939 is in een afrondende fase, evenals de digitalisering van de archieven van Suringar, Kruseman, Van Benthem & Jutting en de kern van het archief van de KVB.
- Voor het digitaliseringsproject Typografische collecties is het archief van S.H. de Roos geïnteriseerd.
- Een nieuw digitaliseringsproject is in voorbereiding, waarbij het archief van Luchtmans en een deel van het archief van Brill en de brieven van M.M. Rey zullen worden gedigitaliseerd.

De stichting

Steun activiteiten Bijzondere Collecties

Het bestuur van de Stichting overlegt regelmatig met de conservatoren van de Bijzondere Collecties over samenstelling, presentatie en beleid van de boekhistorische collecties. Het vertegenwoordigt hierin het boekenvak: algemene en wetenschappelijke uitgeverij, boekhandel en antiquariaat. Waar nodig wendt het bestuur zijn invloed aan of steunt initiatieven namens het boekenvak. Onderdeel van die steun kan bestaan uit het werven van subsidies binnen het boekenvak voor bijzondere initiatieven. Achter de schermen is hard gewerkt aan de voorbereiding van '2016 – Jaar van het Boek', waarvoor in 2013 een startsubsidie is verstrekt.

Vakvrienden

De stichting telde in 2015 39 'vakvrienden', die met een jaarlijkse donatie het werk van de stichting steunen. Zij ontvangen gratis het kwartaaltijdschrift De Boekenwereld, een fraai vormgegeven magazine voor bijzondere collecties op het gebied van boek en prent, dat mede wordt uitgegeven door de Bijzondere Collecties.

Website

In 2015 is de website van de stichting vernieuwd. Voor het vormgeving tekende wederom Yolanda Huntelaar van Werkplaats Amsterdam; de website is gebouwd door Seppie Groot. De website verstrekt vooral informatie over de stichting. Voor de collectie wordt doorverwezen naar de website van Bijzondere Collecties, die daarover uitgebreid informeert.

Bestuur

In het bestuur zijn geen wijzigingen opgetreden. Het bestuur is in 2015 2x bijeengewees.

Secretariaat

De KVB voert het secretariaat van het bestuur en de stichting.

Stichting Bibliotheek van het Boekenvak
Financieel Jaaroverzicht 2015

	2015 begroting	2015 realisatie	toelichting
Inkomsten			
Donaties	2.600	2.686	Vakvrienden
Rente	4.800	(4.800)	PM
Totaal inkomsten	7.400	7.486	
Uitgaven			
Subsidies		1.089	Startsubsidie uitgave handelsdrukkerij [niet gerealiseerd]
Bureaunkosten			
<i>Website</i>	1.600	2.182	Restyling
<i>Bankkosten / KvK</i>	115	113	
totaal	1.715	2.295	
Bijdrage beheer collecties	750	750	
Bestuurs- en representatiekosten	250	124	
Totaal uitgaven	2.715	4.248	
Saldo			
	4.685	3.228	
reserve 31-12		106.145	

Informatie over de Bibliotheek van het Boekenvak

De Bibliotheek van het Boekenvak omvat zowel de boekhistorische collecties van de vroegere Bibliotheek van de in 1815 gestichte Koninklijke Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels (KVB), als alle sindsdien verworven acquisities. In 2005 heeft de KVB de eigendom van deze collecties overgedragen aan de toen door haar opgerichte Stichting Bibliotheek van het Boekenvak.

De Bibliotheek is in 1845 door de genoemde brancheorganisatie voor het boekenvak ingesteld, op initiatief van twee vooraanstaande negentiende-eeuwse boekverkopers, Frederik Muller en J.L.C. Jacob. Zij streefden ernaar een goede vakbibliotheek tot stand te brengen voor uitgevers en boekverkopers. De basis van de toenmalige collectie werd gevormd door de particuliere verzamelingen van de beide initiatiefnemers. Frederik Muller werd aangewezen als eerste bibliothecaris. Om acquisities te kunnen bekostigen, werd later een Bibliotheekfonds ingesteld, dat mogelijk werd gemaakt door een legaat van Frederik Muller. Dit fonds werd vanaf 1932 aangevuld en op peil gehouden door jaarlijkse bijdragen van de leden van de brancheorganisatie, en thans door donaties van de KVB en de bonden voor boekverkopers en uitgevers, en ook door giften van particulieren en bedrijven.

De vakbibliotheek van de boekenwereld is uitgegroeid tot een collectie van grote cultuurhistorische betekenis en van internationale faam. Het overvloedige bronnenmateriaal is van groot belang gebleken voor boekhistorisch en ander wetenschappelijk onderzoek. In 1958, toen de brancheorganisatie een nieuw gebouw betrok, werd besloten de bibliotheek daarin niet onder te brengen, maar deze in langdurige bruikleen over te dragen aan de Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UBA). Deze plaats lag voor de hand, want de Universiteit van Amsterdam was de pionier van de boekwetenschap in Nederland. Sinds 1953 is (door de Dr. P.A. Tiele-Stichting) aan de Universiteit van Amsterdam de eerste Nederlandse leerstoel Boekwetenschap gevestigd; de toenmalige bibliothecaris van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, mr H. de la Fontaine Verwey, bezette deze leerstoel als eerste.

Inmiddels telt de Bibliotheek van het Boekenvak ruim 1,5 miljoen objecten, niet alleen boeken (waaronder incunabelen en tal van handboeken voor het boekenvak), maar vooral prospectussen, catalogi, affiches, bedrijfs- en branchearchieven, letterproeven, portretten en vele andere documenten. De collectie bestrijkt de gehele periode van het gedrukte boek, van het begin van drukkunst tot de recente periode, met unieke archivalia van uitgeverijen, boekhandels, drukkerijen en brancheorganisaties.

De collectie van de Bibliotheek van het Boekenvak is geïntegreerd in de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, waarin nog tal van andere collecties worden bewaard die voor de boekwetenschap van grote betekenis zijn. De Bijzondere Collecties dragen zorg voor conservering, ontsluiting, beschikbaarstelling en presentatie. Samen met de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak wordt beslist over acquisities en worden ontsluitingsprojecten, presentaties en verwerving van daarvoor benodigde fondsen voorbereid.

In 2007 opende de Universiteit van Amsterdam het nieuwe gebouw van de Bijzondere Collecties in enkele monumentale gebouwen aan de Oude Turfmarkt te Amsterdam. Daarin is ook de Bibliotheek van het Boekenvak ondergebracht.

Het Bibliotheekfonds, waarvan de naam in 2006 werd gewijzigd in Bibliotheekfonds Marleen van Vollenhoven, wordt voor de Stichting Bibliotheek van het Boekenvak beheerd door de KVB.

STICHTING BIBLIOTHEEK VAN HET BOEKENVAK

Contactgegevens

Stichting Bibliotheek van het Boekenvak

p/a KVB

Postbus 12040

1100 AA Amsterdam

020 – 624 02 12

info@bibliotheekvanhetboekenvak.nl

www.bibliotheekvanhetboekenvak.nl

KvK 3422814

IBAN NL42 INGB 0004 7194 78

Bestuur

Klaas de Boer, voorzitter

Eva Cossee

Annette Portegies

Frank Rutten

Ineke Verkaaik-Hogervorst

Cor Wiersma

BIBLIOTHEEK

Bezoekadres

Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam

Oude Turfmarkt 129

1012 GC Amsterdam

Openingstijden Bijzondere Collecties

Werkdagen van 9.30 tot 17 uur

Beheerders Bibliotheek van het Boekenvak

dr. Menno Polak, conservator

dr. Marike van Roon, hoofdconservator

drs. Mathieu Lommen, conservator

drs. Steef Stijssiger (vrijwillige basis)

T: 020 525 2896 of 020 525 2473

E: m.s.polak@uva.nl

W: www.bijzonderecollecties.uva.nl